

מכללת "שערי-משפט", הוד השרון

מבחן בקורס: יסודות בדיני קניין במשפט העברי, מועד א', סמסטר א', תשס"ב.
המרצה: עמיחי רדזינר.

משך המבחן: שעתיים.

כל חומר עזר אסור בשימוש. נא להחזיר השאלון בתוך המחברת.

1. כתבו על צדו האחד של הדף. הקפידו על כתב יד ברור ככל האפשר.
2. כתבו בקצרה ולעניין. הקפידו על בניית תשובה מסודרת. תוספות מיותרות וחריגות מן המכסה המצויינת ליד כל שאלה ייגרעו.

בהצלחה

שאלה 1 (40 נקודות, עד שני עמודים):

לפניכם קטע מדבריו של אחד האחרונים, הרב משה פיינשטיין, בספרו 'דברות-משה' למסכת בבא-בתרא (ביאורים נוספו בסוגריים מרובעים). קראו הקטע והשיבו על השאלות שלאחריו:

וכוונתי [של החכם המופיע בסוגיה עליה מוסב הקטע] שלמכירה אין צריך לרצון ממש למכור שיעשה של חלוקה, אלא אף שאין לו רצון לזה, אלא שרוצה על כל פנים לעשות מעשה המכירה סגי [=מספיק]. ולכן אף שהוא אנוס מצד יראה, נמי [=גם] על כל פנים רוצה בשביל סבה זו לעשות מעשה המכירה.

השאלות

- א. מהי הסוגיה עליה מוסב הקטע הנ"ל ומה ההלכה העולה ממנה?
- ב. הציגו והסבירו אחת מדרכי ההוכחה שמביאה הסוגיה כדי לבסס את ההלכה הנ"ל.
- ג. מהם שני סוגי ה'רצון' עליהם מדבר מחבר הקטע? מה ההשלכה שיש לחלוקה זו על הבנת ההלכה הנ"ל?

שאלה 2 (30 נקודות, עד שני עמודים):

כך כתב הרמב"ן [=ר' משה בן נחמן] בספרו, 'ספר הזכות'. קראו הקטע והשיבו על השאלות שלאחריו:

דיני ממונות אין לתלותן בגזירות הכתוב, אלא דברים שהדעת נוטה לדין [=היתה עושה מעצמה כמותם] הם.

השאלות

- א. מהי העמדה המובעת כאן לגבי מקורם של דיני הממונות? איזו דעה שולל הרמב"ן?
- ב. האם מוכר לכם מקור נוסף התומך בדעה המובעת בקטע זה? מה טענתו?

שאלה 3 (30 נקודות, עד שני עמודים):

כתבו בקצרה על משמעותם והקשרם (הקנייניים) של המונחים הבאים:

א. "פריעת בעל חוב מצוה".

ב. "וכתוב בספר וחתום".

ג. "אין המקח נגמר בדברים".

מכללת "שערי-משפט", הוד השרון

מבחן בקורס: יסודות בינייני קניין במשפט העברי, מועד א', סמסטר ב' תשס"ב.

המרה: עמיחי רדזינר.

משך המבחן: שעתיים.

כל חומר עזר אסור בשימוש. נא להחזיר השאלון בתוך המחברת.

1. כתבו על צדו האחד של הדף. הקפידו על כתב יד ברור ככל האפשר.
2. כתבו בקצרה ולעניין (ליד כל שאלה מוגדר אורך התשובה המקסימלי). הקפידו על בניית תשובה מסודרת. תוספות מיותרות ייגרעו.

קהל

שאלה 1 (40 נקודות, עד שני עמודים):

קראו את הקטע הבא וענו על השאלות שלאחריו.

כך פוסק הרמב"ם בספרו משנה-תורה, הלכות מכירה פרק א הלכה יז:

כל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע, ונקנה כ... , ואם אינו צריך לקרקע כגון: ענבים העומדות ליכצר, הרי זה כמטלטלין לקניין.

- א. הסבירו את ההבחנה בין הרישא והסיפא של הלכה זו. מה ההגיון ההופך את הענבים להיות מוגדרים 'מטלטלין'?
- ב. כיצד קונים את 'המחובר לקרקע' שברישא וכיצד את הענבים המוזכרות בסיפא? הסבירו בקצרה את משמעותן של דרכי הקניין שאתם מזכירים.
- ג. האם יש דרך לקנות גם את הענבים המוזכרות בסיפא בדרך של קניין קרקעות? הסבירו.

שאלה 2 (40 נקודות, עד שני עמודים):

קראו את הקטע הבא וענו על השאלות שלאחריו.

המשנה לנשיא ביהמ"ש העליון (בדימוס) השופט חיים כהן כותב כך בספרו זכויות אדם במקרא ובתלמוד, ת"א תשמ"ח, עמ' 9:

קשה לדבר על "זכויות האדם" במסורת המשפטית היהודית, מן הסיבה הפשוטה שמסורת זו היא משפט דתי, כלומר, שלאור מה שהיא מעידה על עצמה, הריהי משפט אלוהי. משפט כזה, מטבע הדברים, אינו מעניק זכויות אלא מטיל חובות. משפט שאלוהים נותן מורכב מ"מצוות"; החוקים קובעים חובות. ... בכל זאת, כאשר מחוקק מטיל חובה או אוסר לעשות מעשה, משתמע מכללל שהוא גם מעניק זכות... כשנאמר לי, "לא תגנוב", משתמע (אם כי הדבר אינו כתוב בתורה) שיש לזולת "זכות" קניין ברכוש. אם אני מצטווה להחזיר אבדה, ברור שהדבר שמצאתי אינו שלי אלא של מי שאיבד אותו, ולאדם ההוא יש "זכות" עליו.

- א. מהי העמדה המובעת כאן לגבי מקורה של זכות הקניין?
- ב. אששו, בעזרת החומר שלמדנו, את קביעתו הכללית של כהן בדבר היחס בין חובות וזכויות במשפט העברי.

שאלה 3 (20 נקודות, עד שני עמודים):

כתבו בקצרה על משמעותם והקשרם (הקנייניים) של המונחים הבאים:

א. 'חליפין'

ב. 'תקיעת כף'

ג. 'אלו הקניות' – כולן מתקנת חכמים הן'

מכללת "שערי-משפט", הוד השרון

מבחן בקורס: יסודות כדוני קניין במשפט העברי, מועד ב', סמסטר א' תשס"ב.

המרה: עמיחי רדזיני.

משך המבחן: שעתיים.

כל חומר עזר אסור בשימוש. נא להחזיר השאלון בתוך המחברת.

1. כתבו על צדו האחזי של הרף. הקפידו על כתב יד ברור ככל האפשר.
2. כתבו בקצרה ולעניין (ליד כל שאלה מוגדר אורך התשובה המקסימלי). הקפידו על בניית תשובה מסודרת. תוספות מיותרות ייגרעו.

קהללחה

שאלה 1 (40 נקודות, עד שני ממחרים):

קראו את הקטע הנא וענו על השאלות שלאחריו. כך פוסק הרמב"ם בספרו משנה-תורה, הלכות מכירה פרק א הלכה יז:

כל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע, ונקנה ב... , ואם אינו צריך לקרקע כגון: ענבים העומדות ליכר, חרי זה כמשלשין לקניין.

- א. הסבירו את והבחנה בין הרישא והסיפא של הלכה זו. מה ההגיון ההופך את הענבים להיות מוגדרים 'משלשין'?
- ב. כיצד קונים זאת 'המחובר לקרקע' שברישא וכיצד את הענבים המוזכרות בסיפא? הסבירו בקצרה את משמעותן של דרכי הקניין שאתם מזכירים.
- ג. האם יש דרך לקנות גם את הענבים המוזכרות בסיפא בדרך של קניין קרקעות? הסבירו.

שאלה 2 (40 נקודות, עד שני ממחרים):

קראו את הקטע הנא וענו על השאלות שלאחריו. המשנה לנשיא ביהמ"ש העליון (בדימוס) השופט חיים כהן כותב כך בספרו זכויות אדם במקרא ובתלמוד, ה"א תשמ"ח, עמ' 9:

קשה לדבר על "זכויות האדם" כמסורת המשפטית היהודית, מן הסיבה הפשוטה שמסורת זו היא משפט דתי, כלומר, שלאור מה שהיא מעידה על עצמה, הריהי משפט אלוהי. משפט כזה, מטבע הדברים, אינו כנגיק זכויות אלא מטיל חובות. משפט שאלוהים נותן מורכב מ"מצוות"; החוקים קובעים חובות... ככל זאת, כאשר מחוקק מטיל חובה או אוסר לעשות מעשה, משתמע מכללא שחוא גם מעניק זכות... כשנאמר לי, "לא תגנב", משתמע (אם כי חיבר אינו כתוב בתורה) שיש לחלת "זכות" קניין ברכוש. אם אני מצטווה להחזיר אברה, כרר שהדבר שמצאתי אינו שלי אלא של מי שאיכר אותו, ולאדם ההוא יש "זכות" עליו.

- א. מהי העמדה המובעת כאן לגבי מקורה של זכות הקניין?
- ב. אששו, בעזרת החומר שלמדנו, את קביעתו הכללית של כהן בדבר היחס בין חובות וזכויות במשפט העברי.

שאלה 3 (20 נקודות, עד שני ממחרים):

כתבו בקצרה על משמעותם והקשרם (הקנייניים) של המונחים הבאים:

א. 'הין צדק'

ב. 'ספק ממון לקוח'

ג. 'מי שמרע'

בס"ד, כו אב תשס"ב

5.8.02

מכללת "שערי-משפט", הוד השרון

מבחן בקורס: יסודות בדיני קניין במשפט העברי, מועד ב', סמסטר ב' תשס"ב.

המרצה: עמיחי רדזינר.

משך המבחן: שעותיים.

כל חומר עזר אסור בשימוש. נא להחזיר השאלון בתוך המחברת.

1. כתבו על צדו האחד של הדף. הקפידו על כתב יד ברור ככל האפשר.
2. כתבו בקצרה ולעניין. ליד כל שאלה מוגדר אווך התשובה המקסימלי (ולא המלצה על גודל התשובה). הקפידו על בניית תשובה מסודרת. תוספות מיותרות ייגרעו.

קמ"ח

שאלה 1 (40 נקודות. שו שר נמז"ם):

לפניכם שטר שכתב פוסק בן זמננו. קראו אותו בעיון וענו על השאלות שלהלן:

מתוך: ש"ת אגרות משה (ר' משה פיינשטיין, 1886-1986) חלק א"ח ד' סימן נח:

נוסח שטר מכירה שכתבתי עבוד משק הקלאי בשביל איסור שבת [=כדי לפתור בעיית עבודה בשבת במשק השיין ליהודי]:

חתימת ידי דלמטה תעיד עלי במאה עדים כשרים ונאמנים, איך שמכרתי במכירה גמורה וחלוטה [=מוחלטת] להא"י [=להאינו יהודי] וד נכרי את הקרקע של המשק (פארם) שלי ערך שלש מאות אקער [=300 אקרים], לבד [=חוף מ] הבנינים שהם הבית שאני דד בו עם בני ביתי, והרפתות לבהמות ועופות ולכלים ומקום הבנינים והחצר שביניהם וכן בנין הסקול (בית ספר) נשאר שלי, במקח עשרים אלף דאלארן [=דולארים], וגם מכרתי לו את כל הכלים הנזכרים לעבודת הקרקע שהם הטראקטור [=הטרקטור] וכל הצריכים לעבודה וגם השני סוטים שיש לי במקח שלשה אלפים דאלארן. סך הכל, שלשה ועשרים אלף דאלארן. וגם נתתי לו זכות באטם שלי להניח שם את התבואה והשחת שיקצור ונתן לי אותו גרי המשה דאלארן ... גם התנתי עמו שמחוייב להניח את בהמותי כמה שיהיו לי לרעות בקרקע המשק הנ"ל שמכרתי לו. והקנתי לו הקרקע והמטלטלין הנ"ל בכסף שנתי לי. והמטלטלין גם אנ"ק [=אגב קרקע] הנ"ל, וגם בקגא"ס [=בקנין גמור אגב סחוד] במנא רכשו לקמניא ב" [=בכלי הכשר לקנות בון], וגם נעשה בינינו תקיעת כף על כל הנ"ל. והרשות ביד הקונה הנ"ל להעתיק שטר זה כשפת המדינה ולהעלותו בערכאותיהם ע"פ חוקי המדינה על חשבונו ואהיה מחוייב לחתום עליו בלי שום דחוי. ועל זה באתי על החתום, ביום... שנת... פה...

א. מהם הקניינים המוזכרים בהסכם זה? כתבו בקצרה על כל אחד מהם.

ב. האם מוכר לכם הסכם דומה בחומר הנלמד? מהם הקניינים המוזכרים בו?

ג. מדוע בהסכמים הנ"ל נעשה יותר מקניין אחד?

שאלה 2 (40 נקודות, עד שני נסמכים):

פרופ' גבריאלה שלו בספרה דיני חוזים מהחזרה שניה עמ' 86 מגדירה כך את מבחן 'גמירת הדעת' שבסעיפים 2 ו-5 בחוק החוזים:

מבחן גמירת הדעת הוא מבחן חיצוני של ההצהרה ולא מבחן פנימי של הכוונה. החוק אינו מסתפק בגמירת דעה בעלמא, אלא תובע השקפות חיצוניות שלה.

בעמ' 85 שם, מטבירה פרופ' שלו שהמונח 'גמירת-דעת' שאוב ממקורות המשפט העברי, ויש דעה הסוברת שיש לפרש מונח זה בחוק על פי מקורות אלה. לדעתה,

דעה זו נראית מרחיקת לכת. קליטת המונח 'גמירת-דעת' בחוק החדש אינה מעידה על כוונה לקלוט אותו יחד עם שליית ההלכות העוספת אותו במשפט העברי.

חוו דעתכם על היחס שבין שני הציטוטים הנ"ל. האם אתם מסכימים עם עמדתה של פרופ' שלו לגבי היחס שבין החוק הישראלי והמשפט העברי? נמקו והציגו שיקוליכם.

שאלה 3 (20 נקודות, עד שני נסמכים):

כתבו בקצרה (מספר שורות) על משמעותם והקשרם (הקנייניים) של המונחים הבאים:

1. 'ספר המקנה'
2. 'ספק ממון לקולא'
3. 'פריעת בעל חוב מצוה'